

Rozdział 3. Metoda teorii ugruntowanej w studiach nad rozwojem obszarów wiejskich

Katarzyna Bokun, Martyna Wilczewska

Streszczenie: Z uwagi na istotną funkcję obszarów wiejskich, a także złożoność problematyki związanej z ich funkcjonowaniem, studia nad ich rozwojem stanowią istotny, rozwijający się obszar badań. Wśród wykorzystywanych w tej dziedzinie metod badawczych uznanie zyskuje metoda teorii ugruntowanej, oparta na analizie istotnych dla tematu danych, mająca na celu rozwój teoretycznych wyjaśnień badanych zjawisk. W niniejszym rozdziale zaprezentowano dotychczasowe osiągnięcia w wykorzystaniu metody teorii ugruntowanej w studiach nad rozwojem obszarów wiejskich. Stosując metodę analizy bibliometrycznej zaprezentowano charakterystykę i syntezę istniejących badań, w tym informacje o trendach publikacyjnych, najważniejszych publikacjach i podejmowanych obszarach tematycznych. Następnie, wykorzystując metodę jakościowej analizy dokumentów, dokonano przeglądu publikacji z wybranego obszaru tematycznego, tj. transformacji cyfrowej. Rozdział kończą podsumowanie uzyskanych rezultatów i przedstawienie wniosków wynikających z przeprowadzonej analizy.

Słowa kluczowe: metoda teorii ugruntowanej, transformacja cyfrowa, obszary wiejskie

3.1. Wprowadzenie do tematyki badawczej

Środowisko wiejskie jest złożonym i dynamicznym systemem składającym się z wielu wzajemnie powiązanych elementów¹. Postrzeganie „wiejskości”, jak również koncepcja i praktyka planowania obszarów wiejskich, są istotnie zróżnicowane w skali globalnej, co wynika z odmiennego kontekstu historycznego, administracyjnego,

¹ K. Bokun, J. Nazarko, *Smart Villages Concept – A Bibliometric Analysis and State-of-the-Art Literature Review*, „Progress in Planning” 2023, 175, 100765, DOI: 10.1016/j.progress.2023.100765; J. Nazarko, K. Bokun, *Smart Villages. Koncepcja i próby wdrożenia*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2024, DOI: 10.24427/978-83-68077-29-2; F.-C. Mihai, C. Iatu, *Sustainable Rural Development Under Agenda 2030* [w:] M.J. Bastante-Ceca (ed.), *Sustainability Assessment at the 21st Century*, IntechOpen Limited, London 2020, s. 1, DOI: 10.5772/intechopen.90161.

politycznego, społeczno-gospodarczego i kulturowego pomiędzy obszarami wiejskimi położonymi w różnych częściach świata². Zwykle przyjmuje się, że obszar wiejski stanowi wszystko to, co położone jest poza granicami miasta. Jest to jednak definicja mocno uproszczona, nieuwzględniająca różnorodności przestrzennej obszarów wiejskich oraz złożoności i wielowymiarowości procesów na nich zachodzących³. Termin ten obejmuje bowiem dużą i zróżnicowaną grupę terytoriów: od terenów peryferyjnych charakteryzujących się niską gęstością zaludnienia, ujemnym wskaźnikiem migracji, rozproszoną zabudową, ekstensywnym użytkowaniem ziemi oraz przewagą ludności zatrudnionej w rolnictwie, po obszary podmiejskie stanowiące strefę przejściową między miastem a wsią i posiadające cechy zarówno obszarów wiejskich, jak i miejskich⁴.

Obszary wiejskie pełnią wiele istotnych funkcji społeczno-gospodarczych, przyrodniczych i kulturowych. Rolnictwo, będące często dominującym sektorem gospodarki wiejskiej, odgrywa kluczową rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego. Praktyki rolnicze mają bezpośredni wpływ na stan środowiska naturalnego (jakość powietrza, gleb czy wód). Ponadto, zrównoważony system gospodarowania rolniczego może przyczynić się do zachowania bioróżnorodności oraz równowagi ekologicznej. Tradycyjne techniki rolnicze, rękodzieło, rzemiosło, tradycje i obrzędy stanowią istotny element dziedzictwa kulturowego. Wszystkie te funkcje pełnione są w zróżnicowanych proporcjach czasowo-przestrzennych. Występują między nimi złożone zależności o charakterze synergicznym, które mogą zarówno wspierać, jak i ograniczać rozwój obszarów wiejskich⁵. Realizacja tych funkcji wpływa na zaspokojenie potrzeb ludności zamieszkującej dany obszar i warunkuje jego rozwój społeczno-gospodarczy⁶.

Badania nad funkcjonowaniem obszarów wiejskich prowadzone są w ramach wielu dziedzin naukowych i obejmują szerokie spektrum tematów⁷. Mają one na celu zrozumienie złożonych zjawisk i problemów występujących na obszarach wiejskich. Ze względu na swoją interdyscyplinarność wykorzystują wiele metod badawczych mających swoje źródła w różnych dyscyplinach naukowych. Stosunkowo nowym podejściem w badaniach nad rozwojem terenów wiejskich jest metoda teorii

² M. Gkartziros, N. Gallent, M. Scott, *A Capitals Framework for Rural Areas: 'Place-Planning' the Global Countryside*, „Habitat International” 2022, 127, 102625, s. 2, DOI: 10.1016/j.habitatint.2022.102625.

³ M. Stanny, *Wieś, obszar wiejski, ludność wiejska – o problemach z ich definiowaniem. Wielowymiarowe spojrzenie*, „Wieś i Rolnictwo” 2014, 1(162), s. 123–124.

⁴ J. Bański, *Problematyka definicji i zasięgu przestrzennego obszarów wiejskich i stref podmiejskich*, „Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum” 2012, 11(3), s. 10–11.

⁵ E. Niedzielski, *Funkcje obszarów wiejskich i ich rozwój*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 1015, 2(343), s. 85–87, DOI: 10.5604/00441600.1152187.

⁶ J. Salamon, *Klasyfikacja funkcjonalna obszarów wiejskich województwa świętokrzyskiego*, „Inżynieria Rolnicza” 2007, 11(8), s. 233.

⁷ M. Krzysztofik, *Legal Issue of the Definition of the Rural Area*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2017, 26(1), s. 301, DOI: 10.17951/sil.2017.26.1.299.

ugruntowanej. Polega ona na budowaniu założeń teoretycznych na podstawie danych zbieranych w trakcie badań, umożliwiając tym samym modyfikowanie ich kierunku w zależności od nowych danych i wniosków pojawiających się w czasie ich realizacji⁸. Opiera się na wykorzystaniu danych jakościowych otrzymanych dzięki zastosowaniu metod takich, jak analiza literatury, analiza dokumentów, obserwacje czy wywiady, a także danych ilościowych, na przykład pochodzących z analiz bibliometrycznych lub statystycznych, co pozwala na uzyskanie szczegółowego obrazu przedmiotu badania⁹. Wszystkie te elementy są istotne przede wszystkim w kontekście badania różnych aspektów funkcjonowania środowisk wiejskich. Badania oparte na metodzie teorii ugruntowanej pozwalają na uwzględnienie ich dynamiki i złożoności oraz głębokie zrozumienie specyficznych kontekstów lokalnych, w tym unikalnych cech i uwarunkowań wpływających na ich funkcjonowanie. Otrzymane wyniki mogą stanowić cenne źródło informacji w procesach planowania rozwoju i tworzenia strategii obszarów wiejskich oraz realizacji projektów społecznych, umożliwiając skuteczniejsze dopasowanie podejmowanych działań do rzeczywistych potrzeb mieszkańców wsi.

W niniejszym rozdziale, składającym się z trzech części, podjęto próbę analizy wykorzystania metody teorii ugruntowanej w studiach nad obszarami wiejskimi. W części pierwszej dokonano analizy bibliometrycznej publikacji naukowych, których autorzy wykorzystali GTM do badania różnych aspektów funkcjonowania obszarów wiejskich. W części drugiej przedstawiono wyniki jakościowej analizy dokumentów, która pozwoliła na identyfikację głównych obszarów badawczych. Na koniec, w etapie trzecim, publikacje z jednego ze zidentyfikowanych obszarów badawczych, jakim była transformacja cyfrowa, zostały poddane analizie jakościowej.

3.2. Analiza bibliometryczna źródeł

Część pierwsza badania obejmowała analizę bibliometryczną publikacji indeksowanych w dwóch bazach naukowych: Web of Science (WoS) oraz Scopus. Bazy te stanowią obszerne i wiarygodne źródła danych, obejmują szeroki zakres tematyczny i umożliwiają analizę trendów w danym obszarze badawczym na przestrzeni lat. Cechują się interdyscyplinarnością, dostępnością i aktualnością, przez co uważane są za kluczowe źródła danych do oceny jakości badań naukowych. Celem wyszukiwania było wskazanie publikacji, których autorzy deklarowali wykorzystanie metody teorii ugruntowanej w odniesieniu do badań nad obszarami wiejskimi. W związku

⁸ M.M. Cullen, N.M. Brennan, *Grounded Theory: Description, Divergences and Application*, „Accounting, Finance & Governance Review” 2011, 27, s. 2–3, DOI: 10.52399/001c.22173.

⁹ A. Strauss, J. Corbin, *Grounded Theory Methodology: An Overview* [w:] N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (eds), *Handbook of Qualitative Research*, 2nd ed., s. 273–274, Sage Publications, Thousand Oaks 2000.

z tym bazy zostały przeszukane pod kątem występowania terminów: *rural*¹⁰, *village** i *countryside** w tytułach publikacji oraz wyrażenia *grounded theor** w tytułach lub abstraktach publikacji. W analizie uwzględniono wyłącznie publikacje w języku angielskim. W kolejnym etapie wyszukiwanie ograniczono do pięciu typów publikacji: artykułów, artykułów przeglądowych, materiałów konferencyjnych, książek oraz rozdziałów książek. Wyniki kolejnych etapów wyszukiwania przedstawiono w tabeli 3.1.

TABELA 3.1. Etapy przeszukiwania baz Web of Science oraz Scopus

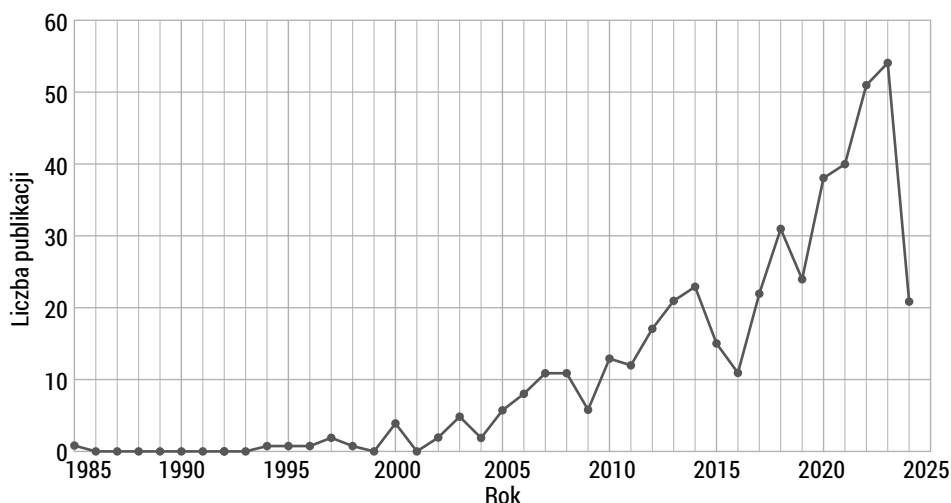
Nazwa etapu	Web of Science	Scopus
Skonstruowanie zapytania do baz	TI=(rural* OR village* OR countryside*) AND (TI="grounded theor*" OR AB="grounded theor*")	TITLE(rural* OR village* OR countryside*) AND (TITLE("grounded theor*") OR ABS("grounded theor*"))
Przeszukiwanie baz pod kątem występowania słów kluczowych	395	476
Ograniczenie wyszukiwania do publikacji w języku angielskim	383	447
Ograniczenie wyszukiwania do wybranych typów źródeł (<i>article, conference paper, book, book chapter, early access, review article</i>)	376	445
Połączenie plików	821	
Automatyczne usunięcie duplikatów	565	
Ręczna selekcja	467	
Przegląd tytułów i abstraktów	455	

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie wyników wyszukiwania w bazach Scopus i Web of Science.

W rezultacie przeprowadzonego wyszukiwania uzyskano 395 wyników w przypadku bazy Web of Science oraz 476 wyników w przypadku bazy Scopus. Po zastosowaniu wybranych kryteriów włączania publikacji uzyskano odpowiednio 376 i 445 rekordów. Następnie zbiory rekordów zostały pobrane i połączone w jeden zbiorczy plik zawierający 821 publikacji. Po automatycznym usunięciu rekordów powtarzających się uzyskano 565 wyników. Powstały zbiór został dodatkowo ręcznie przeanalizowany pod kątem występowania rekordów powtarzających się oraz niezgodnych z celem badania. Końcowy zbiór zawierał 455 rekordów.

¹⁰ Asterysk „*” oznacza znak maskujący zastępujący dowolny ciąg znaków.

Pierwsza część badania obejmowała analizę zmian w liczbie publikacji na przestrzeni lat. Jej wyniki przedstawiono na rysunku 3.1. Z analizowanego zbioru danych wynika, że pierwszy artykuł, w którym pojawiła się metoda teorii ugruntowanej w studiach nad obszarami wiejskimi, został opublikowany w 1985 roku w czasopiśmie „Gerontologist”¹¹. GTM wykorzystano do badania procesów rozwoju usług dla osób starszych w społecznościach wiejskich. Kolejna publikacja ukazała się natomiast dopiero prawie dekadę później (w 1994 roku), a zaprezentowano w niej wyniki badania czynników wpływających na decyzje mieszkańców obszarów wiejskich o podróżowaniu w celu uzyskania opieki medycznej¹². W latach 1985–2006 liczba publikacji była stosunkowo niska i nie przekraczała ośmiu rocznie. Najwięcej publikacji zostało wydanych w latach 2022 i 2023 (odpowiednio 51 i 54). Od 2019 do 2023 roku liczba publikacji wykazywała tendencję wzrostową.

RYSUNEK 3.1. Zmiana liczby publikacji podejmujących zagadnienie wykorzystania metody teorii ugruntowanej w studiach nad obszarami wiejskimi (indeksowanych do 30 maja 2024)

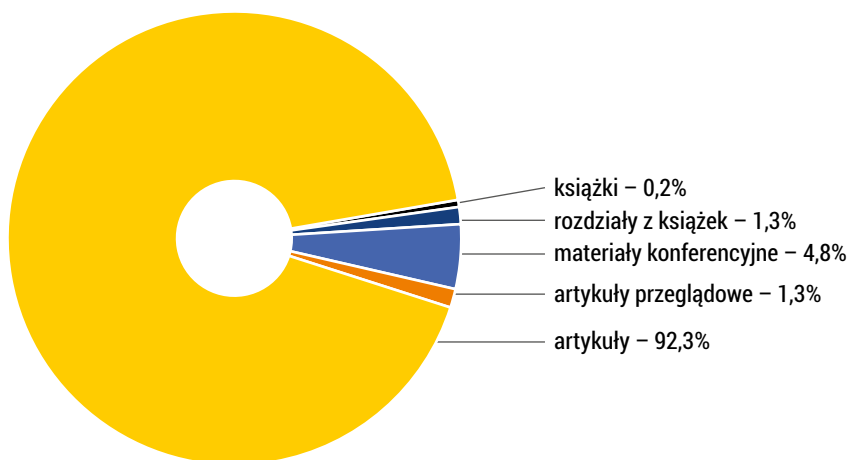
ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie wyników wyszukiwania w bazach Scopus i Web of Science.

Strukturę publikacji ze względu na typ z przedstawiono na rysunku 3.2.

Jak widać na wykresie, największą część publikacji stanowiły artykuły (92,3%). Materiały konferencyjne obejmowały 4,8% całkowitej liczby publikacji, natomiast pozostałe typy (artykuły przeglądowe, książki i rozdziały z książek) stanowiły łącznie jedynie około 2,8%. Dominacja artykułów naukowych może sugerować, że większość badań została przeprowadzona w ramach projektów badawczych.

¹¹ A.S. Brown, *Grassroots Advocacy for the Elderly in Small Rural Communities*, „Gerontologist” 1985, 25(4), s. 417–423, DOI: 10.1093/geront/25.4.417.

¹² S.D. Horner i in., *Traveling for Care: Factors Influencing Health Care Access for Rural Dwellers*, „Public Health Nursing” 1994, 11(3), s. 145–149, DOI: 10.1111/j.1525-1446.1994.tb00393.x.

RYSUNEK. 3.2. Struktura zbioru publikacji ze względu na typ

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie wyników wyszukiwania w bazach Scopus i Web of Science.

Kolejnym krokiem analizy była identyfikacja najbardziej aktywnych w tym obszarze autorów, organizacji, krajów oraz czasopism. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 3.2.

TABELA 3.2. Najbardziej aktywni autorzy, organizacje, kraje i czasopisma

Lp.	Nazwa	Liczba publikacji	% ogółu	Średnia liczba cytowań	
				WoS	Scopus
Najbardziej aktywni autorzy					
1.	Ohta	11	2,4	10,1	7,2
2.	Sano	8	1,8	7,4	4,6
3.	Bonner	8	1,8	22,0	15,3
4.	Mills	6	1,3	25,0	18,0
5.	Francis	5	1,1	31,7	20,0
Najbardziej aktywne organizacje					
1.	Monash University, Australia	13	2,9	21,6	18,2
2.	James Cook University, Australia	10	2,2	14,3	11,8
3.	University System of Georgia, Stany Zjednoczone	9	2,0	12,9	10,0
4.	Emory University, Stany Zjednoczone	9	2,0	13,2	12,7
5.	University of Kentucky, Stany Zjednoczone	8	1,8	14,8	14,9
6.	University of Alberta, Kanada	8	1,8	7,8	10,4

Lp.	Nazwa	Liczba publikacji	% ogółu	Średnia liczba cytowań	
				WoS	Scopus
Najbardziej aktywne kraje					
1.	Stany Zjednoczone	145	32,0	17,1	14,1
2.	Australia	57	12,5	18,6	16,6
3.	Chiny	39	8,6	5,3	5,3
4.	Kanada	36	8,0	12,2	12,1
5.	Republika Południowej Afryki	35	7,7	22,6	21,6
6.	Wielka Brytania	35	7,7	23,2	22,3
7.	Japonia	19	4,2	10,1	8,9
8.	Iran	15	3,3	4,1	4,2
Najbardziej aktywne czasopisma					
1.	„Rural and Remote Health”	24	5,3	22,7	18,9
2.	„Sustainability”	9	2,0	5,6	6,4
3.	“International Journal of Environmental Research and Public Health”	8	1,8	11,2	8,0
4.	“Australian Journal of Rural Health”	7	1,6	10,2	10,2
5.	„Social Science & Medicine”	7	1,6	12,8	10,6
6.	„Qualitative Health Research”	6	1,3	40,7	35,2
7.	„PLOS ONE”	6	1,3	3,2	3,7
8.	„BMC Public Health”	5	1,1	17,8	17,8

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie wyników wyszukiwania w bazach Scopus i Web of Science.

Autorem największej liczby publikacji był Ohta (11 publikacji), natomiast spośród nich najczęściej cytowaną stanowił artykuł pt. *Overcoming the Challenge of COVID-19: A Grounded Theory Approach to Rural Nurses' Experiences* opublikowany w 2021 roku w czasopiśmie „Journal of General and Family Medicine” (24 cytowania w bazie WoS oraz 22 cytowania w bazie Scopus). Jego prace koncentrowały się na badaniach z zakresu zdrowia publicznego, medycyny oraz edukacji medycznej. Znaczną aktywność publikacyjną wykazali również Sano i Bonner (po 8 publikacji). Pierwszy autor zajmował się tą samą tematyką co Ohta (8 publikacji współautorskich), zaś prace Bonner dotyczyły kwestii związanych z pielęgniarstwem. Na liście najbardziej aktywnych publikacyjnie organizacji znalazły się dwie amerykańskie uczelnie wyższe (Emory University, University of Kentucky), dwie uczelnie australijskie (Monash University, James Cook University) oraz kanadyjski uniwersytet publiczny University of Alberta. Spośród nich największą aktywnością publikacyjną charakteryzowała się uczelnia Monash University z siedzibą w Melbourne (13 publikacji). Dziewięć publikacji zostało wydanych zaś przez podmioty wchodzące w skład University System of Georgia – systemu publicznych instytucji szkolnictwa wyższego w stanie Georgia w Stanach Zjednoczonych.

Analiza afiliacji autorów wskazuje, że największa ich liczba pochodziła z jednostek zlokalizowanych w Stanach Zjednoczonych (145 publikacji). Publikacje te stanowiły około 32% całkowitej liczby analizowanych tekstów. Znaczna część rekordów były to także publikacje z Australii (57 publikacji), Chin (39 publikacji), Kanady (36 publikacji) oraz Republiki Południowej Afryki i Wielkiej Brytanii (po 35 publikacji). W zestawieniu najbardziej aktywnych państw znalazły się również Japonia (19 publikacji) i Iran (15 publikacji). Wśród najbardziej aktywnych krajów obecne były trzy kraje azjatyckie (Chiny, Japonia i Iran), zaś w Europie państwem z największą liczbą publikacji okazała się Wielka Brytania (35 publikacji).

Najwięcej publikacji, których autorzy wykorzystywali metodę teorii ugruntowanej do analizy różnych aspektów związanych z funkcjonowaniem obszarów wiejskich zostało opublikowanych w czasopiśmie „Rural and Remote Health” (24 publikacje). Jest to międzynarodowe specjalistyczne czasopismo naukowe publikujące artykuły o tematyce związanej z kwestiami zdrowotnymi i opieką zdrowotną na obszarach wiejskich. W zestawieniu znalazło się w sumie sześć czasopism o tematyce zdrowotnej lub medycznej („Rural and Remote Health”, „International Journal of Environmental Research and Public Health”, „Australian Journal of Rural Health”, „Social Science & Medicine”, „Qualitative Health Research” i „BMC Public Health”).

Kolejnym krokiem analizy była identyfikacja najczęściej cytowanych publikacji. W tabeli 3.3 przedstawiono najczęściej cytowane artykuły, których autorzy wykorzystali metodę teorii ugruntowanej w kontekście badań nad różnymi aspektami funkcjonowania obszarów wiejskich.

TABELA 3.3. Najczęściej cytowane artykuły z zakresu wykorzystania GTM w studiach nad obszarami wiejskimi

Lp.	Liczba cytowań		Tytuł	Autor lub autorzy i rok publikacji	Czasopismo
	Web of Science	Scopus			
1.	167	140	<i>Quality-of-Life Concerns of African American Breast Cancer Survivors within Rural North Carolina: Blending the Techniques of Photovoice and Grounded Theory</i>	E.D.S. López i in. (2005)	„Qualitative Health Research”
2.	154	146	<i>High ANC Coverage and Low Skilled Attendance in a Rural Tanzanian District: A Case for Implementing a Birth Plan Intervention</i>	M. Magoma i in. (2010)	„BMC Pregnancy and Childbirth”
3.	N/A	123	<i>Maternal Mortality in The Rural Gambia: A Qualitative Study on Access to Emergency Obstetric Care</i>	M. Cham i in. (2005)	„Reproductive Health”
4.	117	79	<i>Toward an African Definition of Resilience: A Rural South African Community's View of Resilient Basotho Youth</i>	L.C. Theron i in. (2013)	„Journal of Black Psychology”

Lp.	Liczba cytowań		Tytuł	Autor lub autorzy i rok publikacji	Czasopismo
	Web of Science	Scopus			
5.	100	113	<i>Teachers for Rural Schools: A Challenge for South Africa</i>	P. du Plessis i R. Mestry (2019)	„South African Journal of Education”
6.	95	102	<i>Pattern and Consequences of Krathom (Mitragyna Speciosa Korth.) Use Among Male Villagers in Southern Thailand: A Qualitative Study</i>	D. Saingam i in. (2013)	„International Journal of Drug Policy”
7.	84	78	<i>Retention of Allied Health Professionals in Rural New South Wales: A Thematic Analysis of Focus Group Discussions</i>	S. Keane i in. (2012)	„BMC Health Services Research”
8.	83	79	<i>Rural Longitudinal Integrated Clerkships: Lessons From Two Programs on Different Continents</i>	I. Couper i in. (2011)	„Rural and Remote Health”
9.	73	65	<i>Assessing or Predicting Adoption of Telehealth Using the Diffusion of Innovations Theory: A Practical Example from a Rural Program in New Mexico</i>	D. Helitzer i in. (2003)	„Telemedicine Journal and e-Health”

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie wyników wyszukiwania w bazach Scopus i Web of Science.

Największą liczbę cytowań w obu bazach miały artykuły *Quality-of-Life Concerns of African American Breast Cancer Survivors within Rural North Carolina: Blending the Techniques of Photovoice and Grounded Theory?* autorstwa López i in. (WoS: 167, Scopus: 140) oraz *High ANC Coverage and Low Skilled Attendance in a Rural Tanzanian District: A Case for Implementing a Birth Plan Intervention* autorstwa Magomy i in. (WoS: 154, Scopus: 146). Artykuły te zostały opublikowane odpowiednio w czasopiśmie „Qualitative Health Research” i „BMC Pregnancy and Childbirth” w latach 2005 i 2010. Kolejną często cytowaną publikacją była praca Chama i in. pt. *Maternal Mortality in the Rural Gambia. A Qualitative Study on Access to Emergency Obstetric Care* opublikowana w czasopiśmie „Reproductive Health”. Artykuł ten indeksowany jest w bazie Scopus. W zestawieniu znalazły się także trzy artykuły opublikowane w czasopiśmie wydawnictwa naukowego BioMed Central („BMC Pregnancy and Childbirth”, „Reproductive Health” oraz „BMC Health Services Research”). Siedem z dziewięciu publikacji zostało opublikowanych w czasopiśmie o tematyce medycznej.

3.3. Identyfikacja obszarów tematycznych

W kolejnym etapie analizy bibliometrycznej wyekscepowane zostały najczęściej występujące słowa kluczowe. Do ich identyfikacji i wizualizacji wykorzystano

oprogramowanie VOSviewer. Plik w formacie tekstowym zawierający tytuły, abstrakty i słowa kluczowe wskazywane przez autorów publikacji został na początku zaimportowany do programu. Wygenerowaną listę słów kluczowych ograniczono następnie za pomocą pliku Thesaurus. Pozwoliło to na usunięcie słów wykorzystanych do przeszukiwania baz, skrótów, wyrazów o tym samym znaczeniu oraz słów nieistotnych dla celu badania. Ostateczny zbiór słów kluczowych zawierał ich 91. W tabeli 3.4 przedstawiono najczęściej występujące słowa kluczowe z uwzględnieniem częstości ich występowania.

TABELA 3.4. Najczęściej występujące słowa kluczowe

Częstość występowania	Słowa kluczowe
>100	opieka zdrowotna, pielęgniarstwo, zdrowie, pacjent, życie, środowisko
80–100	edukacja, nauczyciel, lekarz
41–80	szpital, zrównoważony rozwój, szkoła, HIV, pracownik służby zdrowia, dostawca opieki zdrowotnej, leczenie, dom, rolnik, sieć, szkolenie, choroba psychiczna, choroba
21–40	umiejętność, klinika, turystyka, uczeń, ciąża, woda, mentoring, przedsiębiorczość, żywność, przemysł, ubóstwo, technologia, turystyka wiejska, nauczanie, agroturystyka, gospodarstwo domowe, zdrowie psychiczne, pandemia
20–11	przedsiębiorca, lek, rak, kompetencje, brak bezpieczeństwa żywnościowego, medycyna, cukrzyca, styl życia, edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, turysta, lider społeczności, przedsiębiorstwo, innowacja, rewitalizacja, rolnictwo, zatrudnienie, ośrodek zdrowia, rynek, podstawowa opieka zdrowotna, ból przewlekły, zmiana klimatu, śmierć
≤10	biznes, system opieki zdrowotnej, rehabilitacja, kapitał społeczny, teleszkolenie, telezdrowie, edukacja medyczna, opieka okołoporodowa, technologia komunikacyjna, przepaść cyfrowa, gospodarstwo rolne, krajobraz wiejski, cel zrównoważonego rozwoju, transport, podróż, sala lekcyjna, bezpieczeństwo żywnościowe, domowy system fotowoltaiczny, internet, telefon komórkowy, strona internetowa, cyfrowa transformacja wsi, elektryczność, cel turystyki wiejskiej, sieć społeczna, ICT, warunki sanitarne, zrównoważone źródła utrzymania, jakość wody

ŹRÓDŁO: opracowanie własne z wykorzystaniem oprogramowania VOSviewer.

Zgodnie z danymi przedstawionymi w tabeli 3.4 najczęściej występującymi słowami kluczowymi były terminy odnoszące się do opieki zdrowotnej („opieka zdrowotna”, „pielęgniarstwo”, „zdrowie”, „pacjent”). W grupie najczęściej występujących słów kluczowych znalazły się również wyrazy „życie” i „środowisko”. Dużą liczbę wystąpień miały także terminy odnoszące się do kwestii edukacyjnych („edukacja”, „nauczyciel”, „szkoła”).

Na rysunku 3.3 przedstawiono mapę powiązań pomiędzy słowami kluczowymi wygenerowaną z wykorzystaniem programu VOSviewer. Analiza słów kluczowych pozwoliła na zidentyfikowanie dziewięciu klastrów tematycznych odwzorowujących główne obszary badawcze.

W tabeli 3.5 przedstawiono zestawienie słów kluczowych w ramach każdego z klastrów tematycznych, natomiast tabela 3.6 zawiera przykłady publikacji dla poszczególnych obszarów.

TABELA 3.5. Zestawienie słów kluczowych w ramach zidentyfikowanych klastrów tematycznych

Lp.	Klaster tematyczny	Słowa kluczowe
1.	Zdrowie	opieka zdrowotna, pielęgniarka, zdrowie, pacjent, lekarz, szpital, HIV, pracownik służby zdrowia, dostawca opieki zdrowotnej, leczenie, choroba psychiczna, choroba, klinika, ciąża, zdrowie psychiczne, pandemia, lek, rak, medycyna, cukrzyca, ośrodek zdrowia, podstawowa opieka zdrowotna, ból przewlekły, śmierć, system opieki zdrowotnej, rehabilitacja, opieka okołoporodowa
2.	Transformacja cyfrowa	sieć, technologia, innowacja, technologia komunikacyjna, przepaść cyfrowa, internet, telefon komórkowy, strona internetowa, cyfrowa transformacja wsi, ICT, telezdrowie, teletrening
3.	Turystyka wiejska	turystyka, turystyka wiejska, agroturystyka, turysta, podróż, cel turystyki wiejskiej
4.	Gospodarka wiejska	przedsiębiorczość, przemysł, przedsiębiorca, przedsiębiorstwo, zatrudnienie, rynek, biznes, krajobraz wiejski
5.	Rolnictwo	rolnik, żywność, brak bezpieczeństwa żywnościowego, rolnictwo, gospodarstwo rolne, bezpieczeństwo żywnościowe
6.	Zrównoważony rozwój	środowisko, zrównoważony rozwój, edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, rewitalizacja, zmiana klimatu, cel zrównoważonego rozwoju, zrównoważone źródła utrzymania
7.	Zasoby naturalne	woda, domowy system fotowoltaiczny, elektryczność, jakość wody
8.	Edukacja	edukacja, nauczyciel, szkoła, szkolenie, umiejętność, uczeń, mentoring, nauczanie, kompetencje, lider społeczności, kapitał społeczny, edukacja medyczna, sala lekcyjna, sieć społeczna
9.	Życie	życie, dom, ubóstwo, gospodarstwo domowe, styl życia, transport, warunki sanitarne

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie analizy słów kluczowych.

Jak wynika z tabeli, największym klastrem jest klaster „zdrowie”, który zawiera terminy związane z opieką zdrowotną („opieka zdrowotna”, „zdrowie”, „służba zdrowia”, „szpital”, „opieka okołoporodowa”, „lekarz”, „pacjent”). W klastrze „transformacja cyfrowa” znalazły się terminy odnoszące się do technologii informacyjno-komunikacyjnych („internet”, „sieć”, „telefon komórkowy”, „strona internetowa”) i usług zdalnych („telezdrowie”, „teletrening”). Klaster „turystyka wiejska” obejmuje słowa dotyczące działań turystycznych podejmowanych na obszarach wiejskich („turystyka wiejska”, „podróż”, „agroturystyka”). W klastrze „gospodarka wiejska” znalazły się terminy związane z różnymi aspektami funkcjonowania gospodarek wiejskich,

prowadzenia działalności gospodarczej, wiejskiego rynku pracy oraz aktywności związanych z produkcją, handlem i dystrybucją („przedsiębiorstwo”, „przemysł”, „rynek”, „biznes”). Klaster „rolnictwo” obejmuje terminy dotyczące działalności rolniczej i produkcji żywności („gospodarstwo rolne”, „bezpieczeństwo żywnościowe”, „żywność”). W klastrach „zrównoważony rozwój” i „zasoby naturalne” znalazły się odpowiednio terminy związane z działaniami na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich („rewitalizacja”, „edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju”, „zrównoważone źródła utrzymania”) oraz wykorzystaniem zasobów lokalnych („woda”, „jakość wody”, „elektryczność”, „domowy system fotowoltaiczny”). W klastrze „edukacja” zebrane zostały terminy odnoszące się do sektora edukacyjnego („sala lekcyjna”, „nauczyciel”, „szkoła”) i działań na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego („kompetencje”, „umiejętność”, „kapitał społeczny”, „sieć społeczna”). Ostatni klaster („życie”) odnosi się natomiast do szerokiego spektrum zagadnień związanych z codziennym funkcjonowaniem mieszkańców obszarów wiejskich („dom”, „styl życia”, „gospodarstwo domowe”).

TABELA 3.6. Główne obszary badawcze z przykładami dotyczących ich publikacji

Lp.	Obszar badawczy	Przykłady publikacji (autor lub autorzy i rok)
1.	Zdrowie	S. Keane i in., 2012; J. Collins i in., 2017; C. Cosgrave i in., 2018
2.	Transformacja cyfrowa	E. Susanti i in., 2023; A. Monda i in., 2023; M.J. Mashinini, 2023
3.	Turystyka wiejska	M. Hesam i in., 2016; G.P. Nyaupane i S. Poudel, 2012; Z. Xu i B. Sun, 2020
4.	Gospodarka wiejska	A. Abadi i M. Khakzand, 2022; M.C. Munkejord, 2015; M. Egan, 1997
5.	Rolnictwo	R. Villalba i in., 2023; P. Ataei i in., 2023; J.J. Núñez, 2019
6.	Zrównoważony rozwój	N. Black, 2016; M. Hossain i in., 2023; S.S. Mugambiwa, 2020
7.	Zasoby naturalne	S. Xu i in., 2023; C. Mulopo i M.J. Chimbari, 2021; Y. Wang i in., 2024
8.	Edukacja	P. du Plessis, 2014; P. du Plessis i R. Mestry, 2019; D. Panizzon i J. Pegg, 2008
9.	Życie	J.H. Shin i in., 2022; Z. Su i in., 2022; T.P. Hilton i D.L. Trella, 2014

ŹRÓDŁO: opracowane własne.

3.4. Analiza jakościowa źródeł w obszarze „transformacja cyfrowa”

Biorąc pod uwagę obecne przeobrażenia społeczno-gospodarcze obszarów wiejskich oraz debatę nad możliwością wykorzystania technologii cyfrowych dla rozwoju obszarów wiejskich do dalszej analizy wybrano obszar „transformacja cyfrowa”.

W pierwszym etapie zbiór 455 publikacji został przeszukany pod kątem występowania w ich tytułach i abstraktach terminów związanych z rewolucją cyfrową. Wśród nich znalazły się słowa: *smart**, *intelligent**, *digital**, *mobile**, *internet**, *cyber**, *virtual**, *ict**, *innovation** oraz wyrażenie *information and communication*. Następnie tytuły i abstrakty publikacji zostały ponownie przeanalizowane, aby ocenić ich zgodność z celem wyszukiwania. Po przeprowadzonej selekcji zbiór zawierał 32 rekordy, natomiast po weryfikacji dostępności publikacji końcowy zbiór zawierał 29 publikacji, które wyszczególniono w tabeli 3.7.

TABELA 3.7. Lista publikacji z obszaru „transformacja cyfrowa”

Lp.	Tytuł publikacji
1.	P. Radoll, <i>A Case Study of Information and Communication Technology Adoption in Indigenous Households in a Rural Context: A Grounded Theory Perspective</i> [w:] H. Den, C. Standing (eds), <i>Proceedings of the 24th Australasian Conference on Information Systems</i> , RMIT Publishing, Melbourne 2013
2.	E. Susanti, R. Harta, B.A. Diana, S.B.A. Utami, <i>Co-production Model of Digital Village Transformation in Indonesia</i> , „Public Policy and Administration” 2023, 22(4), s. 488–502, DOI: 10.13165/VPA-23-22-4-08
3.	J.J. Ma, J. Cui, Q. Zhang, A. „Motivation” Model of Couple Support for Digital Technology Use Among Rural Older Adults, „Frontiers in Psychology” 2023, 14, DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1095386
4.	Y. Zeng, Y. Zheng, X. Li, H. Ma., <i>An Effective Path for Rural Teachers to Use Digital Education Resources in Chinese Underdeveloped Areas: A Study Based on Grounded Theory</i> [w:] <i>Proceedings of the 2023 5th International Conference on Computer Science and Technologies in Education</i> , Xi’an 2023, DOI: 10.1109/CSTE59648.2023.00055
5.	D. Helitzer, D. Heath, K. Maltrud, E. Sullivan, D. Alverson, <i>Assessing or Predicting Adoption of Telehealth Using the Diffusion of Innovations Theory: A Practical Example from a Rural Program in New Mexico</i> , „Telemedicine Journal and e-Health” 2004, 9(2), s. 179–187, DOI: 10.1089/153056203766437516
6.	R.J. Chedid, A. Dew, C. Veitch, <i>Barriers to the Use of Information and Communication Technology by Occupational Therapists Working in a Rural Area of New South Wales, Australia</i> , „Australian Occupational Therapy Journal” 2013, 60(3), s. 197–205, DOI: 10.1111/1440-1630.12016
7.	M. Kasusse, <i>Bridging the Digital Divide in Sub-Saharan Africa: The Rural Challenge in Uganda</i> , „The International Information & Library Review” 2005, 37(3), s. 147–158, DOI: 10.1016/j.iilr.2005.07.001
8.	D. Potnis, M. Halladay, <i>Building Health Information Networks Using Facebook: A Pilot Study with New Mothers in Rural Appalachia</i> [w:] <i>Proceedings of the 2018 ACM SIGMIS Conference</i> , Association for Computing Machinery, New York 2018, DOI: 10.1145/3209626.3209730
9.	A. Bhat, B.R. Goud, J.R. Pradeep, G. Jayaram, R. Radhakrishnan, K. Srinivasan, <i>Can Mobile Health Improve Depression Treatment Access and Adherence Among Rural Indian Women? A Qualitative Study</i> , „Culture Medicine and Psychiatry” 2020, 44(4), s. 461–478, DOI: 10.1007/s11013-019-09664-3

Lp.	Tytuł publikacji
10.	M.J. Mashinini, <i>Challenges of ICT Policy for Rural Communities: A Case Study From South Africa</i> [w:] C. Avgerou, M.L. Smith, P. van der Besselaar (eds), <i>Social Dimensions of Information and Communication Technology Policy. Proceedings of The Eighth International Conference on Human Choice and Computer</i> , Pretoria 2008, s. 125–137, DOI: 10.1007/978-0-387-84822-8_9
11.	Y. Jiao, M.Z. Meng, Y. Zhang, <i>Constructing a Virtual Destination: Li Ziqi's Chinese Rural Idyll on Youtube</i> , „Journal of Teaching in Travel & Tourism” 2022, 22(3), s. 279–294, DOI: 10.1080/15313220.2022.2096178
12.	P.G. Wasan, N. Jain, <i>Customizing Content for Rural Mobile Phones: A Study to Understand the User Needs of Rural India</i> , „Social Network Analysis and Mining” 2017, 7(12), DOI: 10.1007/s13278-017-0432-7
13.	Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, <i>Digital Compensation: Smartphone Use in the Emotion Socialisation of Left-Behind Children in Rural China</i> , „New Media & Society” 2023, DOI: 10.1177/14614448231213954
14.	X. Song, S. Song, S. Chen, Y.C. Zhao, Q. Zhu, <i>Factors Influencing Proxy Internet Health Information Seeking Among the Elderly in Rural China: A Grounded Theory Study</i> [w:] J. Zhou, G. Salvendy (eds), <i>Human Aspects of IT for the Aged Population. Design for the Elderly and Technology Acceptance. HCII 2019. Lecture Notes in Computer Science</i> , Springer, Cham 2019, DOI: 10.1007/978-3-030-22012-9_24
15.	R. Pranskūnienė, <i>Grounded Theory Methodology in the Context of Social Innovations for Rural Development Research</i> [w:] <i>Rural Development 2017: Bioeconomy Challenges. Proceedings of the 8th International Scientific Conference 2017</i> , s. 1273–1279, DOI: 10.15544/RD.2017.251
16.	D. Potnis, I. Chengalur-Smith, G. Mishra, <i>Information Networks for Bridging Information Divide in Isolated Communities of Farmers in Rural India</i> , „Proceedings of the Association for Information Science and Technology”, 2017, 54(1), s. 781–783, DOI: 10.1002/pra2.2017.14505401155
17.	S. Priyadharma, <i>Internet and Social Change in Rural Indonesia: From Development Communication to Communication Development in Decentralized Indonesia</i> , Springer VS, Wiesbaden 2021
18.	T. Pandit, R.A. Ray, S. Sabesan, <i>Managing Emergencies in Rural North Queensland: The Feasibility of Teletraining</i> , „International Journal of Telemedicine and Applications” 2018, 8421346, DOI: 10.1155/2018/8421346
19.	C. Fenner, C.B. Noteboom, O. El-Gayar, <i>Native American Rural Community Digital Divide: Student Insights</i> [w:] P.A. Pavlou, V. Midha, A. Animesh, T.A. Carte, A.R. Graeml, A. Mitchell (eds), <i>29th Americas Conference on Information Systems, AMCIS 2023</i> , Association for Information Systems, Panama City 2023
20.	L. Lin, X. Zhou, S.H. Zhang, J.W. Fan, <i>On the Willingness of Fujian Farmers to Sell Agricultural Products By Means of New Media from the Perspective of Rural Revitalization: Analysis Model Design Based on Programmed Grounded Theory</i> , „Scientific Programming” 2022, 3644525, DOI: 10.1155/2022/3644525
21.	B. Sundstrom, A.L. DeMaria, M. Ferrara, E. Smith, S. McInnis, „People Are Struggling in This Area”: <i>A Qualitative Study of Women's Perspectives of Telehealth in Rural South Carolina</i> , „Women & Health”, 60(3), s. 352–365, DOI: 10.1080/03630242.2019.1643814

Lp.	Tytuł publikacji
22.	H. Chen, M. Wang, Z. Zhang, <i>Research on Rural Landscape Preference Based on TikTok Short Video Content and User Comments</i> , „International Journal of Environmental Research and Public Health” 2022, 19, 10115, DOI: 10.3390/ijerph191610115
23.	A. Monda, R. Feola, R. Parente, M. Vesce, A. Botti, <i>Rural Development and Digital Technologies: A Collaborative Framework for Policy-Making</i> , „Transforming Government: People, Process and Policy” 2023, 17(3), s. 328–343, DOI: 10.1108/TG-12-2022-0162
24.	A.N. Zimu-Biyela, <i>Taking Stock of Oral History Archives in a Village in Kwazulu-Natal Province, South Africa: Are Preservation and Publishing Feasible?</i> , „HTS Theological Studies” 2022, 78(3), s. 1–8, DOI: 10.4102/hts.v78i3.7438
25.	D. Pitaloka, <i>The Use of Mobile Phones in Rural Javanese Villages: Knowledge Production and Information Exchange Among Poor Women with Diabetes</i> [w:] E. Baulch, J. Watkins, A. Tariq (eds), <i>mHealth Innovation in Asia: Grassroots Challenges and Practical Interventions</i> , Springer, Dordrecht 2018
26.	A.E.D. Andrade, C. Urquhart, <i>The Value of Extended Networks: Social Capital in an ICT Intervention in Rural Peru</i> , „Information Technology for Development” 2009, 15(2), s. 108–132, DOI: 10.1002/itdj.20116
27.	J. Qian, M. Wang, L.H. Zhou, C.L. Zeng, <i>User Adoption Behavior of Rural Public Digital Culture Services from a Personal Information World Perspective: A Mixed Research in China</i> , „Library & Information Science Research” 2024, 6(1), 101282, DOI: 10.1016/j.lisr.2024.101282
28.	S. Casey, G. Crimmins, L. Rodriguez Castro, P. Holliday, <i>„We Would Be Dead in the Water Without Our Social Media!”: Women Using Entrepreneurial Bricolage to Mitigate Drought Impacts in Rural Australia</i> , „Community Development” 2021, 53(2), s. 196–213, DOI: 10.1080/15575330.2021.1972017
29.	T. Denison, K. Williamson, <i>Website Management Issues for Community-Based, Non-Profit Organizations in Rural and Regional Areas: A Comparative Australian/Italian Study</i> , „Information, Communication & Society” 2012, 16(7), s. 1072–1092, DOI: 10.1080/1369118X.2012.687005

ŹRÓDŁO: opracowane własne.

W kolejnym etapie analizy zidentyfikowane publikacje zostały pobrane i zakodowane. W analizowanym zbiorze znalazło się 20 artykułów naukowych, 7 materiałów konferencyjnych, 1 książka oraz 1 rozdział z książki. Najczęściej cytowaną publikacją był artykuł autorstwa Helitzer i in. pt. *Assessing or Predicting Adoption of Telehealth Using the Diffusion of Innovations Theory: A Practical Example from a Rural Program in New Mexico* opublikowany w 2003 roku w czasopiśmie „Telemedicine Journal and E-Health” (WoS: 73 cytowania, Scopus: 65 cytowań). Ponad połowa publikacji została wydana w latach 2020–2024. Jedna z publikacji ma charakter przeglądowy – jej celem było przedstawienie rozwoju metodyki teorii ugruntowanej oraz analiza możliwości jej zastosowania w badaniach nad obszarami wiejskimi¹³.

Publikacje przeszukiwano pod kątem dziewięciu aspektów: (1) przedmiotu badania, (2) celu badania, (3) zasięgu badania, (4) jego uczestników, (5) zastosowanej metodyki, (6) przyjętego sposobu analizy danych, (7) uzyskanego wyniku, (8) jego umiejscowienia

¹³ R. Pranskūnienė, op. cit.

względem powiązanych teorii oraz (9) ograniczeń badania zidentyfikowanych przez jego autorów. Przyjęte cele analizy opisują zarówno przygotowanie procesu badawczego, jego przebieg, jak i rezultat, co pozwoliło na dokonanie kompleksowej syntezy analizowanego zbioru publikacji. W efekcie dokonano podsumowania dotychczasowych przykładów publikacji wykorzystujących metodę teorii ugruntowanej w badaniach dotyczących transformacji cyfrowej obszarów wiejskich, ze wskazaniem najważniejszych cech charakteryzujących i wyróżniających te badania. W dalszej części rozdziału zostanie przedstawiona synteza rezultatów uzyskanych dla poszczególnych aspektów analizy.

Przedmiot badania

Analizowane badania stanowiły zróżnicowany zbiór: od szeroko zakrojonych badań dotyczących współpracy w procesie transformacji cyfrowej obszarów wiejskich¹⁴ czy też wpływu tej transformacji na relacje społeczne¹⁵, aż do stosunkowo wąsko ujętych badań nad motywacją do szukania wsparcia technicznego w korzystaniu z technologii ICT u małżonka¹⁶ czy też możliwościami publikowania archiwów historii mówionej w erze cyfrowej¹⁷. Cechę wspólną analizowanych badań stanowiło podjęcie tematyki wykorzystania technologii cyfrowych na obszarach wiejskich. Badano przypadki stosowania technologii cyfrowych w użytku instytucjonalnym, na przykład w edukacji¹⁸ czy turystyce¹⁹. W analizowanym zbiorze najwięcej badań poświęcono kontekstowi cyfryzacji usług medycznych na obszarach wiejskich, odpowiadającemu zakresowi klastra „zdrowie” wymienionego w tabeli 3.6. Podejmowano m.in. tematykę zapewnienia usług telemedycyny²⁰, zarządzania nagłymi przypadkami medycznymi²¹ czy też budowania sieci informacji zdrowotnej²². Oprócz przypadków stosowania technologii cyfrowych przez organizacje analizowano również ich użytki indywidualny: w komunikacji²³, dostępie do informacji²⁴, a także rozwoju lokalnej przedsiębiorczości²⁵.

¹⁴ E. Susanti i in., op. cit.

¹⁵ A.E.D. Andrade, C. Urquhart, op. cit.

¹⁶ J.J. Ma, J. Cui, Q. Zhang, op. cit.

¹⁷ A.N. Zimu-Biyela, op. cit.

¹⁸ Y. Zeng, Y. Zheng, X. Li, H. Ma., op. cit.

¹⁹ A. Monda i in., op. cit.

²⁰ D. Helitzer i in., op. cit.

²¹ T. Pandit, R.A. Ray, S. Sabesan, op. cit.

²² D. Potnis, M. Halladay, op. cit.

²³ M.J. Mashinini, op. cit.

²⁴ D. Potnis, I. Chengalur-Smith, G. Mishra, op. cit.

²⁵ S. Casey i in., op. cit.

Cel badania

Zgodnie z założeniami metody teorii ugruntowanej badania w ramach analizowanego zbioru były ukierunkowane na dostarczenie ugruntowanego teoretycznie opisu i wyjaśnienia wybranego obiektu badań powiązanego z transformacją cyfrową obszarów wiejskich. Cele analizowanych badań stanowiły więc m.in. identyfikacja składowych procesu transformacji²⁶, zbadanie strategii realizacji tego procesu²⁷, motywacji użytkowników²⁸ i ich potrzeb²⁹ związanych z wykorzystaniem technologii cyfrowych, jak również określenie potencjalnego lub realnego wpływu tych technologii na życie mieszkańców obszarów wiejskich³⁰. Badaniom podlegały zarówno czynniki wspierające transformację cyfrową różnych aspektów życia na obszarach wiejskich³¹, jak i bariery i niedostatki związane z wdrażaniem rozwiązań cyfrowych. Te drugie były analizowane na różnych poziomach szczegółowości: na poziomie społeczności (np. społeczność z ograniczonym dostępem do informacji w odizolowanym regionie kraju³²), gospodarstw domowych (np. rodzin rdzennych mieszkańców Australii³³) lub indywidualnych użytkowników (np. migrantów zarobkowych w Indiach³⁴).

Zasięg badania

Omawiane badania swoim zasięgiem obejmowały wiejskie społeczności lokalne wyodrębnione ze względu na położenie geograficzne: jednostki samorządu terytorialnego na poziomie prowincji czy stanów³⁵, hrabstwa i gminy wiejskie³⁶ czy też wybrane miejscowości³⁷ zlokalizowane na całym świecie, m.in. w Australii, Azji i Ameryce Północnej. Miejsca te były wybierane ze względu na wyróżniające je cechy, takie jak peryferyjne położenie³⁸, wysoki odsetek starszych mieszkańców³⁹ czy też wysoki poziom wykluczenia cyfrowego⁴⁰. Oprócz kryterium położenia geograficznego

²⁶ E. Susanti i in. 'Co-production Model...'; D. Potnis, I. Chengalur-Smith, G. Mishra, op. cit.

²⁷ M. Kasusse, op. cit.

²⁸ J.J. Ma, J. Cui, Q. Zhang, op. cit.; X. Song i in., op. cit.

²⁹ T. Pandit, R.A. Ray, S. Sabesan, op. cit.; B. Sundstrom i in., op. cit.

³⁰ A.E.D. Andrade, C. Urquhart, op. cit.; R.J. Chedid, A. Dew, C. Veitch, op. cit.

³¹ D. Potnis, M. Halladay, op. cit.

³² D. Potnis, I. Chengalur-Smith, G. Mishra, op. cit.

³³ P. Radoll, op. cit.

³⁴ P.G. Wasan, N. Jain, op. cit.

³⁵ P. Radoll, op. cit.; D. Helitzer i in., op. cit.

³⁶ B. Sundstrom i in., op. cit.; M.J. Mashinini, op. cit.

³⁷ E. Susanti i in., op. cit.; A.E.D. Andrade, C. Urquhart, op. cit.

³⁸ D. Potnis, I. Chengalur-Smith, G. Mishra, op. cit.

³⁹ J.J. Ma, J. Cui, Q. Zhang, op. cit.

⁴⁰ M.J. Mashinini, op. cit.

w analizowanych badaniach stosowano również kryterium w postaci cechy wspólnej badanej grupy, na przykład płci⁴¹, wieku⁴² lub zakresu aktywności w mediach społecznościowych⁴³.

Uczestnicy badania

Uczestnikami analizowanych badań najczęściej byli mieszkańcy obszarów wiejskich należący do wyselekcjonowanych grup, takich jak członkowie społeczności defaworyzowanej⁴⁴, niepiśmienni i częściowo niepiśmienni migranci zarobkowi⁴⁵ czy też osoby prowadzące działalność rolniczą⁴⁶. Oprócz mieszkańców uczestnikami badań były też inne osoby związane ze społecznościami wiejskimi: dostawcy usług medycznych⁴⁷, przedstawiciele biznesu⁴⁸ czy też organizacje non profit⁴⁹, a także urzędnicy państwowi i lokalni⁵⁰. Zasięg badania ukierunkowany na dogłębne zbadanie cech wybranej, stosunkowo niewielkiej grupy, a także celowy dobór reprezentatywnych jej członków, często zapewniały ciekawe, unikatowe tło badań, trafnie odzwierciedlające założenia stosowania metody teorii ugruntowanej. Potwierdzały też próbę wypełnienia ważnej luki badawczej, uzupełniającej stan wiedzy o rezultaty dotyczące niedostatecznie reprezentowanych społeczności w badaniach naukowych.

Metodyka badawcza

Zgodnie z założeniami przyjętymi podczas selekcji publikacji do niniejszego rozdziału w każdym z artykułów zastosowano metodykę opartą na metodzie teorii ugruntowanej. Wśród motywacji do wykorzystania tej metody autorzy badań wymienili m.in. możliwość zastosowania jej do dotychczas nieprzebadanych kontekstów badawczych⁵¹ stanowiących nowość również dla badacza⁵², a także wierne odwzorowanie badanej rzeczywistości poprzez bezpośrednią interakcję z badanym obiektem⁵³. Z metodycznego

⁴¹ S. Casey i in., op. cit.; A. Bhat i in., op. cit.

⁴² J.J. Ma, J. Cui, Q. Zhang, op. cit.; Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, op. cit.

⁴³ H. Chen, M. Wang, Z. Zhang, op. cit.; Y. Jiao, M.Z. Meng, Y. Zhang, op. cit.

⁴⁴ P. Radoll, op. cit.

⁴⁵ P.G. Wasan, N. Jain, op. cit.

⁴⁶ L. Lin i in., op. cit.

⁴⁷ R.J. Chedid, A. Dew, C. Veitch, op. cit.

⁴⁸ M. Kasusse, op. cit.

⁴⁹ T. Denison, K. Williamson, op. cit.

⁵⁰ S. Priyadharma, op. cit.

⁵¹ X. Song i in., op. cit.

⁵² P. Radoll, op. cit.

⁵³ M.J. Mashinini, op. cit.

punktu widzenia wśród czynników stanowiących o wyborze metody teorii ugruntowanej znalazły się specyfika procesu badawczego⁵⁴, możliwość zestawienia wiedzy literaturowej z kontekstem empirycznym⁵⁵ oraz kompatybilność metody z paradygmatem indukcyjnym⁵⁶. Motywacje te są spójne z założeniami metody przedstawionymi w literaturze (zob. rozdział 1), a jednocześnie kompleksowo odzwierciedlają cechy badanego zbioru badań dotyczących transformacji cyfrowej obszarów wiejskich. W niektórych przypadkach zawarto jednoznaczną deklarację zastosowania konkretnego podejścia (Straussa i Corbin⁵⁷, Glasera⁵⁸, Charmaz⁵⁹ lub Gioi⁶⁰) w ramach metody teorii ugruntowanej, jednak częstsze były brak takiej deklaracji⁶¹ lub też zastosowanie metodyki będącej autorską modyfikacją oryginalnych podejść⁶².

Przyjęty sposób analizy danych

Analizowane dane pochodziły z różnorodnych źródeł, wśród których prym wiodły wywiady indywidualne⁶³ i grupowe⁶⁴ oraz – w mniejszym stopniu – obserwacje⁶⁵, dokumenty⁶⁶ czy też komentarze w mediach społecznościowych⁶⁷. Sposób pozyskania danych uwarunkowany był często przez inne założenia badania, takie jak jego zakres i uczestnicy, i wymagał podjęcia nadzwyczajnych działań w celu zdobycia zaufania i szczerości respondentów będących na przykład członkami odizolowanych społeczności⁶⁸ lub osobami czującymi zawstydzenie podczas rozmowy z ankierem z uwagi na okoliczności⁶⁹ lub temat rozmowy⁷⁰. Zebrane dane były następnie analizowane zgodnie z zasadami metody teorii ugruntowanej, natomiast opis dokonanej analizy – z uwagi na specyfikę metody – stanowił często integralną część raportu

⁵⁴ A.E.D. Andrade, C. Urquhart, op. cit.

⁵⁵ A. Monda i in., op. cit.

⁵⁶ M. Kasusse, op. cit.

⁵⁷ Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, op. cit.

⁵⁸ P. Radoll, op. cit.

⁵⁹ J.J. Ma, J. Cui, Q. Zhang, op. cit.

⁶⁰ A. Monda i in., op. cit.

⁶¹ D. Potnis, M. Halladay, op. cit.; T. Pandit, R.A. Ray, S. Sabesan, op. cit.; A.N. Zimu-Biyela, op. cit.

⁶² R.J. Chedid, A. Dew, C. Veitch, op. cit.; A. Bhat i in., op. cit.

⁶³ S. Casey i in., op. cit.

⁶⁴ A. Bhat i in., op. cit.

⁶⁵ D. Pitaloka, op. cit.

⁶⁶ T. Denison, K. Williamson, op. cit.

⁶⁷ Y. Jiao, M.Z. Meng, Y. Zhang, op. cit.

⁶⁸ P. Radoll, op. cit.

⁶⁹ M. Kasusse, op. cit.

⁷⁰ P.G. Wasan, N. Jain, op. cit.

z badania. Autorzy opisywali proces ciągłego porównywania fragmentów danych⁷¹, wyróżniania konceptów i kategorii na różnych poziomach analizy⁷², pisania notatek analitycznych⁷³, a także formułowania hipotez wyjaśniających badane zjawisko⁷⁴. W niektórych przypadkach proces analizy danych był wsparty wykorzystaniem oprogramowania do analizy danych jakościowych, na przykład Atlas.ti⁷⁵ lub NVivo⁷⁶, albo innych narzędzi wspierających proces badawczy: analizy danych kwestionariuszowych⁷⁷, wizualizacji sieci⁷⁸ czy też automatyzacji przeglądania stron internetowych⁷⁹.

Rezultat badań

Rezultatami badań przeprowadzonych zgodnie z założeniami metody teorii ugruntowanej mają być ugruntowany w danych empiryczny opis oraz teoretyczne wyjaśnienie badanego zjawiska. W ramach analizowanego zbioru publikacji zaprezentowane zostały różne formy i zakresy wyników, wśród których wyróżnić można wyniki przedstawione w formie wyszczególnień elementów, takich jak bariery czy strategie⁸⁰ (niekiedy w podziale na kategorie⁸¹), matryc⁸², zestawów rekomendacji⁸³ czy też modeli badawczych⁸⁴. Spośród nich niektóre zostały wyraźnie określone przez ich autorów jako modele teoretyczne lub teorie. Przykłady tych ostatnich obejmują teorię kompensacji cyfrowej sformułowaną przez Wang i in.⁸⁵, teoretyczny model wyjaśniający zachowanie osób starszych względem korzystania z usług pełnomocnika w poszukiwaniu informacji medycznych opracowany przez Song i in.⁸⁶ oraz teoretyczny model zachowań związany z korzystaniem z cyfrowych usług kulturalnych zaproponowany przez Qian i in.⁸⁷.

⁷¹ A. Bhat i in., op. cit.

⁷² E. Susanti, R. Harta, B.A. Diana, S.B.A. Utami, op. cit.; Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, op. cit.

⁷³ A.E.D. Andrade, C. Urquhart, op. cit.

⁷⁴ J. Qian i in., op. cit.

⁷⁵ C. Fenner, C.B. Noteboom, O. El-Gayar, op. cit.

⁷⁶ L. Lin i in., op. cit.

⁷⁷ J. Qian i in., op. cit.

⁷⁸ T. Denison, K. Williamson, op. cit.

⁷⁹ B. Sundstrom i in., op. cit.

⁸⁰ Y. Jiao, M.Z. Meng, Y. Zhang, op. cit.

⁸¹ A. Bhat i in., op. cit.

⁸² D. Helitzer i in., op. cit.

⁸³ H. Chen, M. Wang, Z. Zhang, op. cit.

⁸⁴ E. Susanti i in., op. cit.

⁸⁵ Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, op. cit.

⁸⁶ X. Song i in., op. cit.

⁸⁷ J. Qian i in., op. cit.

Powiązanie rezultatu badania z innymi teoriami

Opracowane rezultaty były niekiedy zestawiane z empiryczną literaturą przedmiotu⁸⁸, tak aby lepiej umiejscowić je w dotychczasowym stanie wiedzy. Częściej jednak, zgodnie z założeniami metody teorii ugruntowanej, autorzy odnosili swoje rezultaty do innych, powiązanych teorii istotnych dla danego kontekstu badawczego. Wśród najczęściej wymienianych teorii wyróżnić można teorię dyfuzji innowacji⁸⁹, model akceptacji technologii⁹⁰, teorię sieci społecznych⁹¹ czy też ekonomię kosztów transakcyjnych⁹². Oprócz teorii naukowych, w ramach analizowanych prac można było znaleźć odniesienia do innych uznanych przykładów wiedzy, takich jak filozofie (np. chińska filozofia Shi Wai Tao Yuan⁹³) czy koncepcje (np. hipoteza kompensacji⁹⁴ czy koncepcja *new rurality*⁹⁵).

Ograniczenia badania

Wśród zidentyfikowanych przez autorów ograniczeń ich badań wymieniano m.in. ograniczenia charakterystyczne dla metody teorii ugruntowanej, takie jak możliwość zbadania danego zjawiska jedynie w wybranym kontekście: kulturowym⁹⁶, geograficznym⁹⁷ czy też przedmiotowym⁹⁸, ograniczoną możliwość generalizacji wyników badania⁹⁹ wynikającą z jego niewielkiej skali¹⁰⁰ lub niewielkiej reprezentatywności próby¹⁰¹, a także brak możliwości przeprowadzenia badania podłużnego¹⁰². Inne ograniczenia związane były z kontaktem z respondentami. Wymieniano m.in. istnienie bariery językowej pomiędzy respondentami a ankierem¹⁰³, stosunkowo niewielkie doświadczenie respondentów związane z badanym tematem¹⁰⁴, brak możliwości uzyskania szczegó-

⁸⁸ E. Susanti i in., op. cit.; Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, op. cit.

⁸⁹ C. Fenner, C.B. Noteboom, O. El-Gayar, op. cit.

⁹⁰ P. Radoll, op. cit.

⁹¹ T. Denison, K. Williamson, op. cit.

⁹² D. Helitzer i in., op. cit.

⁹³ Y. Jiao, M.Z. Meng, Y. Zhang, op. cit.

⁹⁴ Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, op. cit.

⁹⁵ A. Monda i in., op. cit.

⁹⁶ Q. Wang, X. Zheng, S. Zhang, op. cit.

⁹⁷ P.G. Wasan, N. Jain, op. cit.

⁹⁸ R.J. Chedid, A. Dew, C. Veitch, op. cit.

⁹⁹ T. Denison, K. Williamson, op. cit.

¹⁰⁰ S. Casey i in., op. cit.

¹⁰¹ H. Chen, M. Wang, Z. Zhang, op. cit.

¹⁰² J.J. Ma, J. Cui, Q. Zhang, op. cit.; C. Fenner, C.B. Noteboom, O. El-Gayar, op. cit.

¹⁰³ A.N. Zimu-Biyela, op. cit.

¹⁰⁴ T. Pandit, R.A. Ray, S. Sabesan, op. cit.

łowych informacji oraz informacji zwrotnej od respondentek z uwagi na temat badania (związany z ich stanem zdrowia)¹⁰⁵, a także trudności w zapewnieniu naturalności zachowania respondentów, członków małej społeczności, w związku z obecnością w ich społeczności badacza¹⁰⁶. Autorzy wskazywali na konieczność pogłębienia badań, rozszerzenia ich zakresu i uwzględnienia kolejnych okoliczności¹⁰⁷, tak aby dostarczyć jak najwięcej ugruntowanych teoretycznie rezultatów związanych z badanym obszarem.

3.5. Kluczowe ustalenia i ich implikacje

Rozważania podjęte w niniejszym rozdziale pozwoliły na wysunięcie kilku kluczowych wniosków. Wyniki analizy bibliometrycznej pokazały, że metoda teorii ugruntowanej jest często wykorzystywaną metodą jakościowej analizy danych w studiach nad rozwojem obszarów wiejskich. Liczba publikacji w badanym temacie wykazuje w ostatnich latach tendencję wzrostową, co może świadczyć o coraz powszechniejszym traktowaniu tej metody jako skutecznego narzędzia w studiach nad funkcjonowaniem i rozwojem obszarów wiejskich. Badania prowadzone są w różnych częściach świata, w ramach wielu dyscyplin naukowych oraz w zróżnicowanych kontekstach, co wskazuje na elastyczność, uniwersalność i interdyscyplinarność omawianej metody. Cechy te potwierdzają również wyniki analizy słów kluczowych, której rezultatem była identyfikacja dziewięciu klastrów tematycznych odzwierciedlających główne kierunki badawcze w ramach podejmowanego tematu: „zdrowie”, „transformacja cyfrowa”, „turystyka wiejska”, „gospodarka wiejska”, „rolnictwo”, „zrównoważony rozwój”, „zasoby naturalne”, „edukacja” oraz „życie”. Klastrem z największą liczbą słów kluczowych było „zdrowie”. Wysoka liczba publikacji dotyczących właśnie kwestii zdrowia i opieki zdrowotnej podkreśla istotność tego obszaru badawczego w kontekście rozwoju obszarów wiejskich. Stosunkowo nowym kierunkiem badawczym w studiach nad rozwojem obszarów wiejskich są natomiast zagadnienia związane z szeroko pojętą transformacją cyfrową.

Analiza publikacji naukowych z zakresu wykorzystania metody teorii ugruntowanej w badaniach nad cyfrowym rozwojem obszarów wiejskich pod kątem przedmiotu, celu, zasięgu, ograniczeń i uczestników badania, zastosowanej metodyki, przyjętego sposobu analizy danych, uzyskanego wyniku oraz jego umiejscowienia względem powiązanych teorii dostarczyła szczegółowych informacji dotyczących konceptualizacji, przebiegu i oceny wyników badania. Można wskazać następujące wnioski płynące z przeprowadzonej analizy:

1. Badania dostarczyły szczegółowego i teoretycznie uzasadnionego wyjaśnienia różnorodnych zjawisk i procesów związanych z cyfrowym rozwojem obszarów wiejskich.

¹⁰⁵ A. Bhat i in., op. cit.

¹⁰⁶ S. Priyadharma, op. cit.

¹⁰⁷ P. Radoll, op. cit.

2. W wielu publikacjach autorzy jako tło dla swoich badań wykorzystywali istniejące teorie, co pozwoliło na ustalenie ram i kontekstu badania, weryfikację i rozszerzenie istniejących teorii, identyfikację luk badawczych oraz interpretację uzyskanych wyników w szerszym kontekście.
3. Większość publikacji nie zawierała jasnej deklaracji dotyczącej wykorzystania konkretnego podejścia do analizy danych (Straussa i Corbin, Glasera, Charmaz czy Gioi). Z kolei w części publikacji nie odnoszono się bezpośrednio do tych podejść, ale stosowano zasady, które są dla nich charakterystyczne.
4. Badania były istotnie zróżnicowane pod względem ich zasięgu i uczestników. Zakres przestrzenny badań określano na podstawie kryteriów, takich jak peryferyjne położenie, struktura demograficzna czy poziom wykluczenia cyfrowego. Rodzaj uczestników i metody ich doboru ustalane były na podstawie zidentyfikowanego problemu badawczego, celów badania oraz jego kontekstu. Uczestnicy badań najczęściej charakteryzowali się różnorodnością w zakresie cech demograficznych i społecznych.
5. Metoda teorii ugruntowanej była często łączona z innymi metodami badawczymi (ilościowymi i jakościowymi)¹⁰⁸, takimi jak analiza ilościowa, studia przypadków, obserwacje terenowe czy jakościowa analiza dokumentów. Wybór metod badawczych uzależniony był od celu i zakresu badania, a także od środowiska badawczego (np. specyficznych warunków lokalnych).
6. Badania opierały się na różnorodnych źródłach danych oraz na wykorzystaniu różnych metod i narzędzi umożliwiających zbieranie i analizę danych (zarówno metod klasycznych, jak i oprogramowania specjalistycznego).
7. Jako ograniczenia wykorzystania metody teorii ugruntowanej autorzy wskazywali najczęściej niewielką możliwość uogólnienia wyników oraz brak możliwości obserwacji efektów i zmian w perspektywie długoterminowej. Wśród innych ograniczeń wskazywano ryzyko błędnej interpretacji danych oraz możliwość zniekształcenia wyników wskutek oddziaływania różnych czynników (np. przez brak anonimowości ankietowanych).

Warto podkreślić, że wykorzystanie metody teorii ugruntowanej przynosi wiele korzyści. Rozwijanie teorii na podstawie danych empirycznych pozyskiwanych w trakcie badania zwiększa autentyczność i trafność uzyskiwanych wyników. Iteracyjny charakter procesu pozwala na dynamiczne reagowanie i wprowadzanie zmian do planu badawczego w miarę pojawiania się nowych danych i spostrzeżeń. Systematyczne podejście do analizy danych zapewnia natomiast, że wnioski są dobrze ustrukturyzowane i oparte na solidnych podstawach empirycznych, co jest szczególnie istotne w kontekście planowania rozwoju obszarów wiejskich. Z jednej strony proces badawczy wykorzystujący metodę teorii ugruntowanej jest złożony i wymaga od badacza wysokiego poziomu świadomości metodologicznej, dokładności i skrupulatności,

¹⁰⁸ E. Chodakowska, J. Nazarko, *Assessing the Performance of Sustainable Development Goals of EU Countries: Hard and Soft Data Integration*, „Energies” 2020, 13(3439), DOI: 10.3390/en13133439.

a także umiejętności krytycznego myślenia oraz zdolności do refleksji i samokrytycyzmu. Z drugiej zaś metoda ta oferuje badaczom narzędzia do głębszego zrozumienia i analizy złożonych zjawisk społecznych, szczególnie w sytuacjach, w których wcześniejsze teorie okazują się niewystarczające lub nieadekwatne. Prawidłowo przeprowadzony proces badawczy zapewnia wiarygodność wyników i warunkuje rzetelność formułowanych wniosków, co może znacząco przyczynić się do uaktualniania zasobu wiedzy dotyczącej obszarów wiejskich, a co za tym idzie – do opartego na faktach programowania ich dalszego rozwoju.

Literatura cytowana

- [1] Abadi, A., Khakzand M., *Extracting the Qualitative Dimensions of Agritourism for the Sustainable Development of Charqoli Village in Iran: The Promotion of Vernacular Entrepreneurship and Environment-Oriented Preservation Perspectives*, „Environment, Development and Sustainability” 2022, 24, s. 12609–12671, DOI: 10.1007/s10668-021-01958-0.
- [2] Andrade A.E.D., Urquhart C., *The Value of Extended Networks: Social Capital in an ICT Intervention in Rural Peru*, „Information Technology for Development” 2009, 15(2), s. 108–132, DOI: 10.1002/itdj.20116.
- [3] Ataei P., Dastenaie A.M., Karimi H., Izadi N., Menatizadeh M., *Strategic Sustainability Practices in Intercropping-Based Family Farming Systems: Study on Rural Communities of Iran*, „Scientific Reports” 2023, 13, 18163, DOI: 10.1038/s41598-023-45454-z.
- [4] Bański J., *Problematyka definicji i zasięgu przestrzennego obszarów wiejskich i stref podmiejskich*, „Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum” 2012, 11(3), s. 5–15.
- [5] Bhat A., Goud B.R., Pradeep J.R., Jayaram G., Radhakrishnan R., Srinivasan K., *Can Mobile Health Improve Depression Treatment Access and Adherence Among Rural Indian Women? A Qualitative Study*, „Culture Medicine and Psychiatry” 2020, 44(4), s. 461–478, DOI: 10.1007/s11013-019-09664-3.
- [6] Black N., *Festival Connections: How Consistent and Innovative Connections Enable Small-Scale Rural Festivals to Contribute to Socially Sustainable Communities*, „International Journal of Event and Festival Management” 2016, 7(3), s. 172–187, DOI: 10.1108/IJEFM-04-2016-0026.
- [7] Bokun K., Nazarko J., *Smart Villages Concept – A bibliometric analysis and State-of-the-Art literature review*, „Progress in Planning” 2023, 175, 100765, DOI: 10.1016/j.progress.2023.100765.
- [8] Casey S., Crimmins G., Rodriguez Castro L., Holliday P., *„We Would Be Dead in The Water Without Our Social Media!“. Women Using Entrepreneurial Bricolage to Mitigate Drought Impacts in Rural Australia*, „Community Development” 2021, 53(2), s. 196–213, DOI: 10.1080/15575330.2021.1972017.
- [9] Chedid R.J., Dew A., Veitch C., *Barriers to the Use of Information and Communication Technology by Occupational Therapists Working in a Rural Area of New South Wales, Australia*, „Australian Occupational Therapy Journal” 2013, 60(3), s. 197–205, DOI: 10.1111/1440-1630.12016.
- [10] Chen H., Wang M., Zhang Z., *Research on Rural Landscape Preference Based on TikTok Short Video Content and User Comments*, „International Journal of Environmental Research and Public Health” 2022, 19, 10115, DOI: 10.3390/ijerph191610115.

- [11] Chodakowska E., Nazarko J., *Assessing the Performance of Sustainable Development Goals of EU Countries: Hard and Soft Data Integration*, „Energies” 2020, 13(3439), DOI: 10.3390/en13133439.
- [12] Collins J., Ward B.M., Snow P., Kippen S., Judd F., *Compositional, Contextual and Collective Community Factors in Mental Health and Well-Being in Australian Rural Communities*, „Qualitative Health Research” 2017, 27(5), s. 677–687, DOI: 10.1177/1049732315625195.
- [13] Cosgrave C., Maple M., Hussain R., *An Explanation of Turnover Intention Among Early-Career Nursing and Allied Health Professionals Working in Rural and Remote Australia – Findings from a Grounded Theory Study*, „Rural and Remote Health” 2018, 18(3), 4511, DOI: 10.22605/RRH4511.
- [14] Cullen M.M., Brennan N.M., *Grounded Theory: Description, Divergences and Application*, „Accounting, Finance & Governance Review” 2011, 27, s. 1–19, DOI: 10.52399/001c.22173.
- [15] Denison T., Williamson K., *Website Management Issues for Community-Based, Non-Profit Organizations in Rural and Regional Areas: A Comparative Australian/Italian Study*, „Information, Communication & Society” 2012, 16(7), s. 1072–1092, DOI: 10.1080/1369118X.2012.687005.
- [16] du Plessis P., *Problems and Complexities in Rural Schools: Challenges of Education and Social Development*, „Mediterranean Journal of Social Sciences” 2014, 5(20), s. 1109–1117, DOI: 10.5901/mjss.2014.v5n20p1109.
- [17] du Plessis P., Mestry R., *Teachers for Rural Schools: A Challenge for South Africa*, „South African Journal of Education” 2019, 39(1), 1774, DOI: 10.15700/saje.v39nsla1774.
- [18] Egan M., *Getting Down to Business and Off Welfare: Rural Women Entrepreneurs*, „Feminist Inquiry in Social Work” 1997, 12(2), s. 215–228, DOI: 10.1177/088610999701200205.
- [19] Fenner C., Noteboom C.B., El-Gayar O., *Native American Rural Community Digital Divide: Student Insights* [w:] P.A. Pavlou, V. Midha, A. Animesh, T.A. Carte, A.R. Graeml, A. Mitchell (eds), *29th Americas Conference on Information Systems, AMCIS 2023*, Association for Information Systems, Panama City 2023, s. 1672.
- [20] Gkartzios M., Gallent N., Scott M., *A Capitals Framework for Rural Areas: ‘Place-Planning’ The Global Countryside*, „Habitat International” 2022, 127, 102625, DOI: 10.1016/j.habitatint.2022.102625.
- [21] Helitzer D., Heath D., Maltrud K., Sullivan E., Alverson D., *Assessing or Predicting Adoption of Telehealth Using the Diffusion of Innovations Theory: A Practical Example From a Rural Program in New Mexico*, „Telemedicine Journal and e-Health” 2004, 9(2), s. 179–187, DOI: 10.1089/153056203766437516.
- [22] Hesam M., Kazemi M., Rezazadeh M., *Affecting Factors on Rural Tourism Investment Analyzed Through Grounded Theory: The Case of the Villages of Larijan District, Amol, Iran*, „Journal of Environmental Management & Tourism” 2016, 7(2), s. 256–262, DOI: 10.14505/jemt.v7.2(14).11.
- [23] Hilton T.P., Trella D.L., *You Just Gotta Do It, ‘Cause Those Are Your Kids: Survival Parenting and Rural Homelessness*, „World Medical & Health Policy” 2014, 6(4), s. 446–482, DOI: 10.1002/wmh3.115.
- [24] Hossain M., Park S., Shahid S., *Frugal Innovation for Sustainable Rural Development*, „Technological Forecasting and Social Change” 2023, 193, 122662, DOI: 10.1016/j.techfore.2023.122662.
- [25] Jiao Y., Meng M.Z., Zhang Y., *Constructing a Virtual Destination: Li Ziqi’s Chinese Rural Idyll on Youtube*, „Journal of Teaching in Travel & Tourism” 2022, 22(3), s. 279–294, DOI: 10.1080/15313220.2022.2096178.

- [26] Kasusse M., *Bridging the Digital Divide in Sub-Saharan Africa: The Rural Challenge in Uganda*, „The International Information & Library Review” 2005, 37(3), s. 147–158, DOI: 10.1016/j.iilr.2005.07.001.
- [27] Keane S., Lincoln M., Smith, T., *Retention of Allied Health Professionals in Rural New South Wales: A Thematic Analysis of Focus Group Discussions*, „BMC Health Services Research” 2012, 12, 175, DOI: 10.1186/1472-6963-12-175.
- [28] Krzysztofik M., *Legal Issue of The Definition of the Rural Area*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2017, 26(1), s. 299–314, DOI: 10.17951/sil.2017.26.1.299.
- [29] Lin L., Zhou X., Zhang S.H., Fan J.W., *On the Willingness of Fujian Farmers to Sell Agricultural Products by Means of New Media from the Perspective of Rural Revitalization: Analysis Model Design Based on Programmed Grounded Theory*, „Scientific Programming” 2022, 3644525, DOI: 10.1155/2022/3644525.
- [30] Ma J.J., Cui J., Zhang Q., *A „Motivation” Model of Couple Support for Digital Technology Use Among Rural Older Adults*, „Frontiers in Psychology” 2023, 14, DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1095386.
- [31] Mashinini M.J., *Challenges of ICT Policy for Rural Communities: A Case Study from South Africa* [w:] C. Avgerou, M.L. Smith, P. van der Besselaar (eds), *Social Dimensions of Information and Communication Technology Policy. Proceedings of the Eighth International Conference on Human Choice and Computer*, s. 125–137, Pretoria 2008, DOI: 10.1007/978-0-387-84822-8_9.
- [32] Mihai F.-C., Iatu C., *Sustainable Rural Development Under Agenda 2030* [w:] M.J. Bastante-Ceca (ed.), *Sustainability Assessment at the 21st Century*, s. 9–18, IntechOpen Limited, Londyn 2020, DOI: 10.5772/intechopen.90161.
- [33] Mugambiwa S.S., *Evoking the Epistemology of Climate Governance Through Indigenous Knowledge Systems for Sustainable Development in Rural Zimbabwe*, „Jamba: Journal of Disaster Risk Studies” 2020, 12(1), s. 1996–1421, DOI: 10.4102/jamba.v13i1.1024.
- [34] Mulopo C., Chimbari, M.J., *Water, Sanitation, and Hygiene for Schistosomiasis Prevention: A Qualitative Analysis of Experiences of Stakeholders in Rural Kwazulu-Natal*, „Journal of Water, Sanitation and Hygiene for Development” 2021, 11(2), s. 255–270, DOI: 10.2166/washdev.2021.182.
- [35] Monda A., Feola R., Parente R., Vesci M., Botti A., *Rural Development and Digital Technologies: A Collaborative Framework for Policy-Making*, „Transforming Government: People, Process and Policy” 2023, 17(3), s. 328–343, DOI: 10.1108/TG-12-2022-0162.
- [36] Munkejord M.C., *Modes of Entry to Male Immigrant Entrepreneurship in a Rural Context: Start-Up Stories from Northern Norway*, „Immigrant and Ethnic Entrepreneurship” 2015, 3(3), s. 143–160, DOI: 10.15678/EBER.2015.030308.
- [37] Nazarko J., Bokun K., *Smart Villages. Koncepcja i próby wdrożenia*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2024, DOI: 10.24427/978-83-68077-29-2.
- [38] Niedzielski E., *Funkcje obszarów wiejskich i ich rozwój*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 1015, 2(343), s. 84–93, DOI: 10.5604/00441600.1152187.
- [39] Núñez J.J., *Effects of Climate Change on the Resources of the Rural Ecosystem, A View from Farmer Perspectives*, „Journal of Physics Conference Series” 2019, 1386(1), 012147, DOI: 10.1088/1742-6596/1386/1/012147.
- [40] Nyaupane G.P., Poudel S., *Application of Appreciative Inquiry in Tourism Research in Rural Communities*, „Tourism Management” 2012, 33(4), s. 978–987, DOI: 10.1016/j.tourman.2011.10.009.

- [41] Pandit T., Ray R.A., Sabesan S., *Managing Emergencies in Rural North Queensland: The Feasibility of Teletraining*, „International Journal of Telemedicine and Applications” 2018, 8421346, DOI: 10.1155/2018/8421346.
- [42] Panizzon, D., Pegg, J., *Assessment Practices: Empowering Mathematics and Science Teachers in Rural Secondary Schools to Enhance Student Learning*, „International Journal of Science and Mathematics Education” 2008, 6(2), s. 417–436, DOI: 10.1007/s10763-007-9084-9.
- [43] Pitaloka D., *The Use of Mobile Phones in Rural Javanese Villages: Knowledge Production and Information Exchange Among Poor Women with Diabetes* [w:] E. Baulch, J. Watkins, A. Tariq (eds), *mHealth Innovation in Asia. Grassroots Challenges and Practical Interventions*, Springer, Dordrecht 2018.
- [44] Potnis D., Chengalur-Smith I., Mishra G., *Information Networks for Bridging Information Divide in Isolated Communities of Farmers in Rural India*, „Proceedings of the Association for Information Science and Technology” 2017, 54(1), s. 781–783, DOI: 10.1002/pr2.2017.14505401155.
- [45] Potnis D., Halladay M., *Building Health Information Networks Using Facebook: A Pilot Study with New Mothers in Rural Appalachia* [w:] *Proceedings of the 2018 ACM SIGMIS Conference*, Association for Computing Machinery, New York 2018, DOI: 10.1145/3209626.3209730.
- [46] Pranskūnienė R., *Grounded Theory Methodology in the Context of Social Innovations for Rural Development Research* [w:] *Rural Development 2017: Bioeconomy Challenges: Proceedings of the 8th International Scientific Conference* 2017, s. 1273–1279, DOI: 10.15544/RD.2017.251.
- [47] Priyadharma S., *Internet and Social Change in Rural Indonesia: From Development Communication to Communication Development in Decentralized Indonesia*, Springer VS, Wiesbaden 2021.
- [48] Radoll P., *A Case Study of Information and Communication Technology Adoption in Indigenous Households in a Rural Context: A Grounded Theory Perspective* [w:] H. Den, C. Standing (eds), *Proceedings of the 24th Australasian Conference on Information Systems*, RMIT Publishing, Melbourne 2013.
- [49] Qian J., Wang M., Zhou L.H., Zeng C.L., *User Adoption Behavior of Rural Public Digital Culture Services from a Personal Information World Perspective: A Mixed Research in China*, „Library & Information Science Research” 2024, 6(1), 101282, DOI: 10.1016/j.lisr.2024.101282.
- [50] Salamon J., *Klasyfikacja funkcjonalna obszarów wiejskich województwa świętokrzyskiego*, „Inżynieria Rolnicza” 2007, 11(8), s. 233–240.
- [51] Shin J.H., Ma Y.H., Siu K.W.M., *Rooted in Earth, Rooted in Community: Aging in Rural Houses of Northern China*, „Journal of Aging Studies” 2022, 61, 101025, DOI: 10.1016/j.jaging.2022.101025.
- [52] Song X., Song S., Chen S., Zhao Y.C., Zhu Q., *Factors Influencing Proxy Internet Health Information Seeking Among the Elderly in Rural China: A Grounded Theory Study* [w:] J. Zhou, G. Salvendy (eds), *Human Aspects of IT for the Aged Population. Design for the Elderly and Technology Acceptance. HCII 2019. Lecture Notes in Computer Science*, Springer, Cham 2019, DOI: 10.1007/978-3-030-22012-9_24.
- [53] Stanny M., *Wież, obszar wiejski, ludność wiejska – O problemach z ich definiowaniem. Wielowymiarowe spojrzenie*, „Wież i Rolnictwo” 2014, 1(162), s. 123–138.
- [54] Strauss A., Corbin J., *Grounded Theory Methodology: An Overview*, w: N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (eds), *Handbook of Qualitative Research*, 2nd ed., s. 273–274, Sage Publications, Thousand Oaks 2000.
- [55] Su Z., Wen R.Y., Zeng Y.Y., Ye K., Khotphat T., *The Influence of Seasonality on the Sustainability of Livelihoods of Households in Rural Tourism Destinations*, „Sustainability” 2022, 14(17), 10572, DOI: 10.3390/su141710572.

- [56] Sundstrom B., DeMaria A.L., Ferrara M., Smith E., McInnis S., „*People Are Struggling in This Area: A Qualitative Study of Women’s Perspectives of Telehealth in Rural South Carolina*, „*Women & Health*”, 60(3), s. 352–365, DOI: 10.1080/03630242.2019.1643814.
- [57] Susanti E., Harta R., Diana B.A., Utami S.B.A., *Co-production Model of Digital Village Transformation in Indonesia*, „*Public Policy and Administration*” 2023, 22(4), s. 488–502, DOI: 10.13165/VPA-23-22-4-08.
- [58] Wang Q., Zheng X., Zhang S., *Digital Compensation: Smartphone Use in the Emotion Socialisation of Left-Behind Children in Rural China*, „*New Media & Society*” 2023, DOI: 10.1177/14614448231213954.
- [59] Wang Y., Wang S.L., Zhang R.H., Ma H.J., Hu A.J., Wu J.X., Yu B., Fan S.S., *Exploring the Potential Impact of Household Photovoltaic Systems on Low-Carbon Production Behavior in Rural Areas: Unveiling the Pro-Environmental Spillover Effect*, „*Frontiers in Energy Research*” 2024, 12, DOI: 10.3389/fenrg.2024.1297575.
- [60] Wasan P.G., Jain N., *Customizing Content for Rural Mobile Phones: A Study to Understand the User Needs of Rural India*, „*Social Network Analysis and Mining*” 2017, 7(12), DOI: 10.1007/s13278-017-0432-7.
- [61] Wilczewska M., Nazarko J., *Developing Grounded Theory Systematic Approach for Logistics and Supply Chain Management Research*, „*Journal of Business Logistics*” 2024, 45(4), e12396, DOI: 10.1111/jbl.12396.
- [62] Villalba R., Venus T.E., Sauer J., *The Ecosystem Approach to Agricultural Value Chain Finance: A Framework for Rural Credit*, „*World Development*” 2023, 164, 106177, DOI: 10.1016/j.worlddev.2022.106177.
- [63] Xu S., Chen M., Zhou Y., Wang Y., *Identification and Analysis of Influencing Factors on Construction Quality Management for Rural Drinking Water Safety Projects*, „*Water Supply*” 2023, 23(7), s. 2814–2832, DOI: 10.2166/ws.2023.162.
- [64] Xu Z., Sun B., *Influential Mechanism of Farmers’ Sense of Relative Deprivation in the Sustainable Development of Rural Tourism*, „*Journal of Sustainable Tourism*” 2020, 28, s. 110–128, DOI: 10.1080/09669582.2019.1675675.
- [65] Zeng Y., Zheng Y., Li X., Ma H., *An Effective Path for Rural Teachers to Use Digital Education Resources in Chinese Underdeveloped Areas: A Study Based on Grounded Theory* [w:] *Proceedings of the 2023 5th International Conference on Computer Science and Technologies in Education*, Xi’an 2023, DOI: 10.1109/CSTE59648.2023.00055.
- [66] Zimu-Biyela A.N., *Taking Stock of Oral History Archives in a Village in Kwazulu-Natal Province, South Africa: Are Preservation and Publishing Feasible?*, „*HTS Theological Studies*” 2022, 78(3), s. 1–8, DOI: 10.4102/hts.v78i3.7438.

Grounded theory method in rural development studies

Abstract: Given the important role of rural areas and the complexity of challenges associated with their functioning, rural development research has emerged as a dynamic and expanding field of scholarly inquiry. Among the research methodologies employed in this domain, grounded theory has gained increasing recognition as a qualitative approach that enables the development of theoretical insights through the analysis of context-specific data. This chapter explores the current applications of grounded theory within rural development studies. It synthesizes existing literature through bibliometric analysis, identifying key publication trends, influential contributions, and dominant thematic areas. Additionally, it includes

a qualitative document analysis, focusing on a selected thematic domain – namely, digital transformation. The chapter concludes with a summary of the findings and a discussion of the conclusions arising from the analysis.

Keywords: grounded theory method, digital transformation, rural areas